

▶ PÁROS INTERJÚ

JANCSÓ MIKLÓS

SZÜLETETT: 1921. szeptember 21-én Vácott.

FOGLALKOZÁSA: filmrendező. Jogi egyetemet végzett, majd színházi rendezőnek készült, végül Balázs Béla tanácsára döntött a filmek mellett. A világsíkert az 1965-ben bemutatott Szegénylegények című film hozta meg számára, amely a Csend és kiáltással és a Fényes szelekkel együtt alapjaiban változtatta meg a magyar filmművészetet. 1972-ben a Még kér a nép című filmje fődíjat nyert a cannes-i filmfesztiválon, hét évvel később ugyanitt életműdíjat vehetett át. 1987-ben a velencei fesztivál fődíját nyerte el Szörnyek évadjával. Tíz évig élt Olaszországban, ekkor született A pacifista, a Technika és rítus, a Róma visszaköveteli Cézárt. Kétszeres Kossuth-díjas, Budapest díszpolgára, érdemes művész.

Az egyszerű történeteket utálom, azokból nem kell filmet forgatni. A legnagyobb részük egyébként is hazugság, amit az emberek azért találnak ki, hogy elfeledkezzenek a világról, amiben élnek. JANCSÓ MIKLÓS

A tízmillió hotel

Az idén 90 éves, világhíres filmrendező Garibaldi-dalt énekel Milánóban, a hatvan évvel fiatalabb televíziós újságíró a johannesburgi gettóban autótolvajokkal csavarog. Jancsó Miklós és Cseke Eszter beszélget a sajnosmagyarokról, Felliniről és a világ megválthatóságáról.

SZÖVEG: HORVÁTH ANDRÁS DEZSŐ

JANCSÓ MIKLÓS: Mindig örülök, ha dokumentumfilmmel találkozom. Ez az utolsó tisztességes műfaj. Izgalmas és szomorú. A fiam operatőr, a Déli-sarkon kívül már volt mindenhol. Amikor hazajött Bolíviából, ahol Eduardo Rózsa-Floresről csináltak filmet, csak annyit mondott, hogy a világ leírhatatlan.

CSEKE ESZTER: Vannak leírhatatlan találkozások is, amikből erő lehet meríteni. Tavaly nyáron Dél-Afrikában forgattunk. Johannesburg Gomorra nevű nyomornegyedében, fehér ember nem nagyon teszi be oda a lábát. Ott laktam tíz napon keresztül, egy gengszter-csapattal együtt ettünk, itunk, beszélgettünk a bádögviskókban. Mindent meg akartak mutatni, boldogok voltak, hogy valaki őszintén kíváncsi rájuk. Akkor viszont már nemet mondtam, amikor autót lopni indultak, vagy pisztolyt adtak volna.

MAGAZIN: Hogyan sikerült megnyerni őket?

JANCSÓ MIKLÓS: Rossz a kérdés. Nem kell őket megnyerni. Meg kell érteni, hogy nem mások, mint mi vagyunk. Ha Barack Obama amerikai elnök lehet, akkor ez eléggé

egyértelmű. Bár őt is le fogják váltani, az a sok nyilas ott sem bír magával.

CSEKE ESZTER: A bizalom nagyon fontos, az életüknek egy darabkáját visszük magunkkal. Szívesen kell adniuk, különben hazug és rossz lesz a film. De egyfajta naiv bizalom bennünk is van a külvilág felé, ha nem volna, már a reptéren össze csinálnánk magunkat. A legtöbbször ott beszéltem először fehér emberrel, kellett néhány nap, mire feloldódtak, és nyíltan tudtunk mesélni a lelkiismeretről és a gyilkosságokról.

JANCSÓ MIKLÓS: Az, hogy akkor beszéltek először fehér emberrel, jellemzi a kommunikáció csököttségét. Van egy régi történetem arról, hogy az emberek mennyire nem értik meg egymást. Még a nyolcvanas évek elején utazott egy fiatal, ki-ha-én-nem pártküldöttség

Kínába, ahol az egyik este magával Mao-Ce Tunggal vacsoráztak. Körbeülték az öreget, és vidáman nyalták a seggét, amikor Mao megkérdezte tőlük: hányan vagytok, elvtársak? Az egyikük felpattant, és lelkesen kiáltotta, hogy tízmillióan, Mao elvtárs! Ő csendesen nézett maga elé, aztán megkérdezte: és melyik hotelben laktok?

MAGAZIN: Ma azért könnyebb lehet a filmeseknek, nem kötelező propagandafilmeiket forgatni.

JANCSÓ MIKLÓS: A világháború utáni időszakban nem éreztem a forgatások kötelező jellegét. Negyvenöt után kommunista voltam, gyerekfejjel még hittem abban, hogy a világot meg lehet váltani. Arra készültünk, hogy nagy változások lesznek. Lettek is, három év múlva a szabad választások címen összesen egy jelölt volt. Azóta sem voltam szavazni.

CSEKE ESZTER: Jobb a helyzet, ha csak a dolog technikai részét nézzük,

akkor is. Kollégámmal, S. Takács Andrissal két kézikamerával dolgozunk, és olyan történetek közelebe kerülünk, ahova nagy stábot nem engednék.

JANCSÓ MIKLÓS: Azért ez egyfajta amatőríz, aminek kétségtelenül megvannak az előnyei. A legtöbb filmem, az Oda az igazság végén a stáb összeállt egy csoportképre. Százhuszonhat embert számoltam össze, ez hihetetlenül sok, pedig csak egy kamarafilm volt.

CSEKE ESZTER: Nekünk előnyt jelent, hogy ketten vagyunk. Egy menekülttáborbeli beszélgetéshez a háborúból néhány órája jött emberrel, intim légkört kell teremteni. Valószínűleg szóba se állna velünk, ha ott lenne még hat ember, mint egy profi BBC-s film esetében. Megtanultuk a szakmát a Színház- és Filmművészeti Egyetemen, de úgy éreztük, ha őszintébben akarunk kommunikálni, puritánabb eszközökre van szükségünk.

MAGAZIN: Mennyire lehet objektív egy dokumentumfilm?

JANCSÓ MIKLÓS: Amikor dokumentumfilmeket csináltam, már azokban is volt koncepció, valamilyen csavar a történetben. Mindig a véleményfilmeket szerettem, az egyszerű történeteket utálom, azokból nem kell filmet forgatni, hanem le kell írni egy újságba két oldalon. A legnagyobb részük egyébként is hazugság, amit az emberek azért találnak ki, hogy elfeledkezzenek a világról, amiben élnek. Én sajnos magyarnak születtem, és ezt a világot akarom analizálni a filmjeimen keresztül.

CSEKE ESZTER: Miért sajnós? Bezárva érzi magát?

JANCSÓ MIKLÓS: Inkább azt érzem, hogy a bőröm alatt is magyar vagyok, és ezt nem tudom soha levetkőzni. Amikor Olaszországban éltem, egyik este a milánói lakásom ablakában könyököltem, figyeltem a teret. Fiatal srákok

buliztak lenn, és elkezdtek énekelni egy Garibaldi-dalt, amit én is ismertem, úgyhogy én is énekeltem teli torokból. Az olasz barátom meg rémülten nézett rám, és megkérdezte, hogy mi a fenét művelek, mire mondtam neki, hogy Garibaldi nagy szabadsághős nálunk, szeretjük az indulóit. Erre a barátom azt mondta, hogy ők is, kivéve ezt az egyet, mert ez az olasz fasiszták dala. Az ilyen apróságok miatt nehéz kultúrát váltani.

CSEKE ESZTER: Amikor a Harvardon tanított, nem akart kint maradni? Több európai rendező is sikereket aratott Amerikában, Polanski, Forman vagy Wenders is.

JANCSÓ MIKLÓS: Nem. Amerikában egyszerűen nem tudtam volna ugyanazt létrehozni, mint itthon. A Száll a kakukk a fészkerészénális film, Forman remek rendező, de én másmilyen vagyok. A fiatal magyar rendezőknél látom,

hogy a kapcsolatok hiánya és a viccbéli hotel természete miatt nehezebb az útjuk, mint egy külföldi. Mihalkovnak sokkal könnyebb volt eljutni a világhírig, mint mondjuk Mundruczó Kornélnek.

CSEKE ESZTER: Ami a játékfilmeknek hátrány, nekünk sokszor előny: amikor Burmában és Iránban forgattunk, láttuk, hogy mennyi probléma adódhat egy amerikai vagy francia útlevéllal. Rólunk sokszor azt sem tudják, hogy létezőnk egyáltalán, csak unott arccal továbbot intenek.

JANCSÓ MIKLÓS: A hatvanas években meghívtak a tunéziai fesztiválra. Még nem volt diplomáciai kapcsolat a két ország között, én voltam ott hivatalosan az első magyar állampolgár. A miniszterelnök személyesen fogadott, ő is látni akarta az első arra tévedő magyart.

CSEKE ESZTER: Amikor Olaszországban dolgozott, milyen nyelven beszélt a színészekkel? »

CSEKE ESZTER

SZÜLETETT: 1980. március 10-én Kolozsvárott.

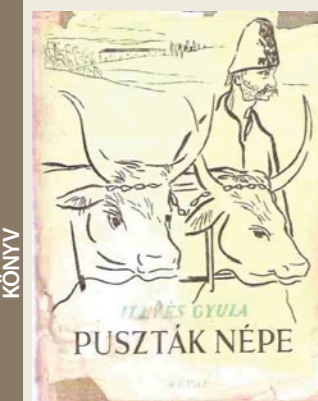
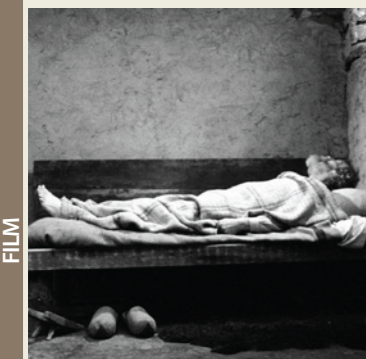
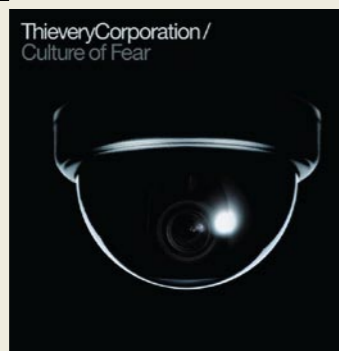
FOGLALKOZÁSA: tévés újságíró, dokumentumfilmes. Tízéves kora óta él Magyarországon, a Vörösmarty Gimnázium drámatagozatos diákja volt, közben műsorvezető a Duna TV-nél és az RTL Klubon. Jogra járt, majd Amerikában tanult két évig. A Színház- és Filmművészeti Egyetemen kezdett el foglalkozni a dokumentumfilméssel, forgatott Libanonban a Hezbollahról, egyetem éve alatt interjúzott Wim Wendersszel és Salman Rushdieval is. Fata Morgana című dokumentumfilmjével megnyerte az Aristoteles nemzetközi rendezői workshopot. Jelenleg a Spektrum futó On the Spot riportereként járja a világot. 210-ben Év médiaszemélyisége díjat kapott.

Amikor Burmában és Iránban forgattunk, láttuk, hogy mennyi probléma adódhat egy amerikai vagy francia útlevéllal. Rólunk sokszor azt sem tudják, hogy létezőnk egyáltalán, csak unott arccal továbbot intenek. CSEKE ESZTER

JANCSÓ MIKLÓS
AJÁNLIJA**CSEKE ESZTER**
AJÁNLIJA

Jancsó Miklós szereti a Kispált és a Belgát is, mostanában Chopint hallgat. Az édes zene mellé szociográfiai klasszikust és Tarr Béla fnem könnyű filmjét ajánlja. Cseke Eszter laza francia triphoppal pihen, iráni társadalomkritikát olvas, és Ingmar Bergman lélekbolcolgató világába vonul.

ILLYÉS GYULA: PUSZTÁK NÉPE
Nélkülözhetetlen Magyarország megértéséhez.**AZÁR NÁFISZI: A LOLITÁT OLVASTUK TEHERÁNBAN**
Egy iráni tanámó története.**TARR BÉLA: A TORINÓI LÓ**
Mert jó!**INGMAR BERGMAN: PERSONA**
Mostanában nagyon foglalkoztat a témája.**CHOPIN**
Sokat hallgatom, édes zene.**THIEVERY CORPORATION: THE CULTURE OF FEAR**
Mindig jól esik hallgatni.

JANCSÓ MIKLÓS: Franciául, aztán egyre többet olaszul is.

CSEKE ESZTER: Máshogy rendezett franciául? Én teljesen máshogy interjúzom angolul, mint magyarul.

JANCSÓ MIKLÓS: Az lehet, de én nem beszélgetek a színészekkel, hanem utasításokat adok. Azt volt nehéz megértetni velük, hogy nem beszélő filmeket csinállok, mint például egyik nagy mesterem, Michelangelo Antonioni, akivel ők is sokat dolgoztak. Egy színész nem tud mit kezdeni azzal, amikor azt mondják neki, hogy ne csináljon semmit, csak úgy legyen. Folyton kérdezgettek, hogy mire gondoljanak, mikor bejönnek oldalról, én meg mondtam nekik, hogy a mamára, abból nagy baj nem lehet.

CSEKE ESZTER: Felliniről mondják, hogy kiborultak a színészei, mert már a forgatás kezdetén elvesztették a fonalat. Egyébként tényleg vannak nagyon erős jelenlétek, helyszínek, emberek, például amikor a Fata Morgana című filmemet forgattam Erdélyben. Van ott egy falu, ahol összesen egy eladósorban lévő lány maradt, rajta kívül csupa munkanélküli férfi lakik ott. Kínos, feszült csend áradt a helyből és az arcokból. Hogyan lehet a színészekről lehúzni a mázat, hogy tényleg önmaguk legyenek?

JANCSÓ MIKLÓS: A barátaimmal szoktam forgatni. Ismernek, tudják, hogy örült vagyok, sőt, tetszik is nekik. A Kapa-Pepe-filmeknél eléggé szabad kezet kaptak a színészek, a két hólyag elvonult oldalra, rögtönöztek valamit, aztán már vettük is fel a jeleneteket.

MAGAZIN: A meztelen nőkkel azért nehezebb lehetett.

JANCSÓ MIKLÓS: A meztelenség egy igazi parasztfogás volt. Az ötletet egyébként még a főiskolán kaptam Radványi Gézától. Ő mondta, hogy a jó filmhez négy dolog szükséges, gyerek, kutya, foka, meztelen nő.

CSEKE ESZTER: Nemi pénz sem árt hozzá.

JANCSÓ MIKLÓS: Magyarországon nem készül olyan film, ami bevételt hoz. A szocializmus alatt az állam állta a költségek nagy részét, azóta minden a pénzes emberektől függ. Bő évtizede elutaztam Berlinbe, ahol találkoztam egy amerikaival. Egy filmötlettel házaltunk akkoriban, a történet szerint Szent Péter lekeveredik

a Földre, és beleszeret egy nőbe. Marcello Mastroiannit néztem ki a főszerepre, de ő sajnos pont akkor halt meg, Vittorio Gassman pedig végül nem vállalta el a felkérést. Az amerikai ettől függetlenül azt mondta, hogy ha az első vagy a második filmem lenne, akkor volna rá tízmillió dollár. De rólam mindenki tudja, hogy milyen filmet csinálnék, nem biztos, hogy a profit lenne az első.

CSEKE ESZTER: Régen szélesebb körbe jutott el a magyar film, érdekesekek voltunk mint a vasfüggöny mögöttiek. Ma mindenki iráni filmet akar nézni, ott van elnyomó rezsim. Iránban elképesztő szerezésével megszerveztünk egy interjút Dzsfar Panahival, aki valószínűleg soha többé nem rendezhet filmet. Éppen akkor jött ki a börtönből, házi őrizetben volt. Andris egy bérház tetején tudott felvenni vele egy rövid beszélgetést, pár órával rá, már robotunk a repülőtérré alsónadrágba rejtett kazettával. Ő az első rendező, akit olyan filmért csuktak le, amit le sem forgatott. Aczél elvtársék mit szoltak a Fényes szelekhez? Kíméletlen kritikája volt a rendszernek és a szocialista forradalomnak.

JANCSÓ MIKLÓS: Hatvannyoleban Párizsban voltunk Hernádi Gyulával, amit ott láttunk a diáklázadások idején, inspiráló volt. Egyébként én sem értettem, hogy miért nem kötöttek bele. Aczállal egyszer beszélgettünk, azt kifogásolta, hogy a filmjeimnek általában szomorú vége van. Mondtam neki, hogy én sem szeretem a szomorú filmeket, éppen ezért a saját filmjeimet sem nézem meg, javasolom neki, hogy ő se tegye.

CSEKE ESZTER: Ma is sok történet van, amit el kell mesélni. Burmában találkoztunk újságírókkal, akik kiskamerával, illegálisan filmeznek Yangoon utcáin, aztán kicsempézik a felvételeket. Így értesült a világ a Sáfrányos Forradalomról, buddhista szerzetesek megöléséről, bebörtönzéséről. Ők 20-25 év börtönt kockáztatnak.

JANCSÓ MIKLÓS: Téma van, a világ pszichéje változott meg. A XX. századig a nem vallásos ember is hitt abban, hogy a világ megváltható, létezik olyan rendszer, ami mindenkinek ugyanolyan jó. Aztán az emberek szépen lassan rájöttek arra, hogy a világot nem lehet megváltani. Talán nincs is erre szükség. ■

KONCZ TIMEA kultúrtörténeti képregénysorozata 8/3.

MAGYAR PÉNZ

400 000 000 000 000 000 000 000 000 000

A FORINT 1946. AUGUSZTUS 1-JÉN VÁLTOTTA FÖL A PENGŐT, 1 FORINT = 400 EZER KVADRILLIÓ PENGŐ ÁRFOLYAMON. A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁN MAGYARORSZÁGON SOHA NEM LÁTOTT MÉRETEKET ÖLTÖTT AZ INFLÁCIÓ, A PÉNZ HIHETETLEN GYORSAN ROMLOTT. EGY KILÓ KENYÉR 1945 AUGUSZTUSÁBAN 6, DECEMBERBEN 550, 1946 MÁJUSÁBAN 8 000 000, JÚNIUSBAN 5 850 000 000 PENGŐBE KERÜLT.

VALAKI TALICSKÁVAL TOLTA HAZA A FIZETÉSÜL KAPOTT BANKÓK TÖMEGÉT, DE MIRE FELESÉGE LEMENT VELE A PIACRA, MÁR CSAK KÉT TOJÁST KAPOTT ÉRTE.

AZ ÚJ PÉNZNEK LEHETETT VOLNA TALLÉR A NEVE, DE VÉGÜL KÁROLY RÓBERT A FIRENZEI LILIOSOM ARANYPÉNZEK - FIORINO D'ORO - MINTÁJÁRA VERETETT 1325-ÖS ÉRMÉINEK NEVÉT VÁLASZTOTTÁK.

A PÉNZ ÉRTÉKÁLLÓNAK BIZONYULT, CSAK A HETVENES ÉVEKBEK ÉS A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁN VESZÍTETT JELENTŐSEN AZ ÉRTÉKÉBŐL. A FORINT AZ ÚJ ALAPTÖRVÉNYBE IS BEKERÜLT MINT MAGYARORSZÁG NEMZETI FIZETŐESZKÖZE.

FIORINO d'Oro